

Tomislav Galović*

Posjedi Rogovske opatije na skradinskom području

*U spomen prijatelju
Ivanu Knezoviću (1977. – 2011.)*

Benediktinski kraljevski samostan (*monasterium regale*) sv. Ivana Evanđelista (*sancti Iohannis Apostoli et Evangeliste*) u Biogradu na Moru utemeljen je 1060. godine. Nakon mletačkoga razaranja Biograda 1125. i preseljenja njegovih redovnika na obližnji Pašman samostan je promijenio ime u samostan svetih Kuzme i Damjana (*monasterium sanctorum Cosme et Damiani de Monte*). Njegov je najveći i najvažniji posjed bio Rogovo u biogradskom zaleđu, zbog čega je često nazivan *rogovskim*, a samostanska zajednica Rogovskom opatijom. Tim se nazivom objedinjuje i biogradska i pašmanska dionica njezine povijesti. Istraživanjem topografsko-toponimijske problematike i posjedovnih odnosa Rogovske opatije ustanovljene su dvije glavne skupine samostanskih posjeda. S jedne su strane posjedi na kopnu (Biograd, Bošana, Bubnjani, Bučina/Bučina, Diklo, Doljani, Dračani, Dubrovica/Dubrava, Gorica, Jagodnje, Jasenje/Jasenica, Jošani, Kamenjane, Lišani, Miranje, Nabrežje, Puntamika, Rača/Narak, Rasohatica, Raštani, Rogovo, Rogovščica, Sidraga, Sikovo, Skradin, Sošina, Šibenik, Tinj, Tustica, Vransko blato / Vransko jezero, Vrbica, Zadar, Zidine/Zidić), a s druge posjedi na otočnom dijelu (Žirje, niz posjeda na Pašmanu, posjedi na Ugljanu u mjestu Ugljanu). U radu se analiziraju posjedi Rogovske opatije na skradinskom području, ali i na teritoriju Sidraške županije, nad kojim je jurisdikciju imala Skradinska biskupija. Dodatno se ističu problemi vezani za jurisdikciju između Rogovske opatije i te dijeceze.

Ključne riječi: Rogovska opatija (samostan sv. Ivana Evanđelista u Biogradu, samostan sv. Kuzme i Damjana na brdu Ćokovcu kod Tkona na otoku Pašmanu), benediktinci, Skradin, skradinsko područje, Skradinska biskupija, srednji vijek

---

* Tomislav Galović, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb, Republika Hrvatska, E-mail adresa: tgalovic@ffzg.hr

Uvod

Benediktinski kraljevski samostan (*monasterium regale*) sv. Ivana Evanđelista (*sancti Iohannis Apostoli et Evangeliste*) u Biogradu na Moru utemeljen je 1060. godine.¹ Nakon mletačkoga razaranja Biograda 1125. i preseljenja njegovih redovnika na obližnji otok Pašman, na Čokovac, samostan je počeo nositi ime svetih Kuzme i Damjana (*monasterii sanctorum Cosme et Damiani de Monte*) prema crkvi koja se nalazila na Čokovcu, a samostanu ju je u svoje vrijeme darovao biogradski biskup. I danas tu – nakon stanovitih prekida – živi i djeluje jedina muška benediktinska zajednica u Hrvatskoj. Zahvaljujući svojem najvećem posjedu, Rogovu nedaleko od Biograda, samostan je dobio ime *rogovski*, objedinjujući u tom nazivu oba svoja povijesna razdoblja, ono iz Biograda i ono s Pašmana.² Ovaj je samostan, tj. opatija, tijekom povijesti imao brojne posjede. U fundacijskoj ispravi kralj Petar Krešimir IV.³ ne pojavljuje se samo kao utemeljitelj, nego je samostan obdario znatnim posjedima.⁴ To čini jezgru imovinskih prava Rogovske opatije, koja se pod tim nazivom nakon razaranja Biograda obično prepoznaje u historiografiji.

Istraživanjem topografsko-toponimijske problematike i posjedovnih odnosa Rogovske opatije ustanovljene su dvije glavne skupine samostanskih posjeda, a to su posjedi na kopnu: Biograd, Bošana, Bubnjani, Bučina/Bučina, Diklo, Doljani, Dračani, Dubrovica/Dubrava, Gorica, Jagodnje, Jasenje/Jasenica, Jošani, Kamenjane, Lišani, Miranje, Nabrežje, Puntamika, Rača/Narak, Rasohatica, Raštani, Rogovo, Rogovšćica, Sidraga, Sikovo, Skradin, Sošina, Šibenik, Tinj, Tustica,

¹ *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije = Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* (dalje: CD), sv. I: *Listine godina 743. – 1100.*, ur. Marko Kostrenčić, sakupili i obradili Jakov Stipišić i Miljen Šamšalović (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Historijski institut, 1967), 87-89.

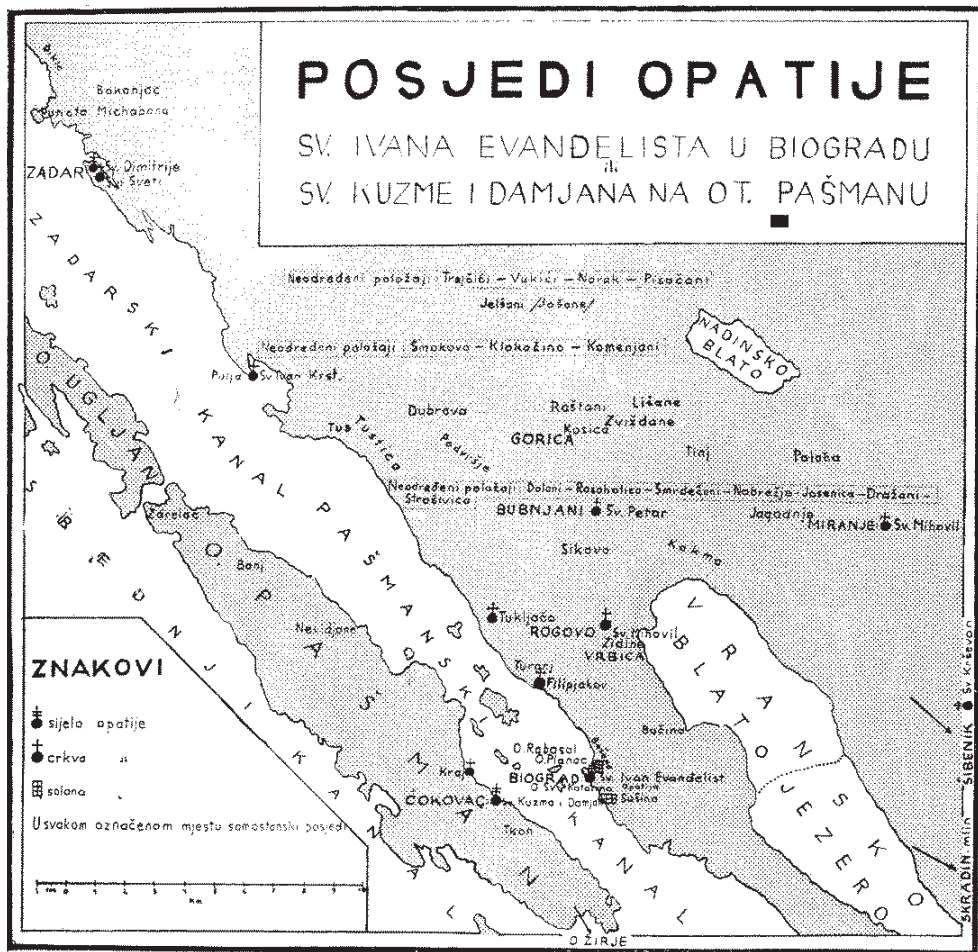
² Tomislav Galović, „Srednjovjekovna latinička i glagoljička epigrafija Rogovske opatije. Komparativni pristup”, u: *Fenomen glagoljice. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Fenomen glagoljice održanoga u Biogradu i Zadru, 12. i 13. svibnja 2017.*, ur. Božo Došen i Josip Lisac (Biograd; Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Grad Biograd na Moru, 2022), 93 (87-116).

³ Tomislav Galović, „Croatia Benedictina: Hrvatsko Kraljevstvo, Petar Krešimir IV. i *Ordo sancti Benedicti*”, u: *Abbatissa ingenuitate precipua. Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija „950. obljetnica Samostana benediktinki Sv. Marije u Zadru (1066. – 2016.)*”, ur. Pavuša Vežić i Ivan Josipović (Zadar: Sveučilište u Zadru; Samostan benediktinki Sv. Marije u Zadru, 2020), 53-74.

⁴ Ivan Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. II: *Benediktinci u Dalmaciji = Benedictini in Croatia et regionibus finitimis*, Vol. II: *Benedictini in Dalmatia* (Split: Benediktinski priorat – Tkon kod Zadra, 1964), 216-234. Usp. i: Zvezdan Strika, „Samostan sv. Ivana Evanđelista u Biogradu od utemeljenja do 1125. godine: povodom 950. godišnjice njegova prvog spomena”, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 52 (2010): 149-172; Tomislav Galović, „Benediktinci i benediktinke u Biogradu u ranom srednjem vijeku”, u: *Glagoljica i glagoljaštvo u biogradskom kraju. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa Glagoljica na biogradskom području održanoga 17. studenoga 2012. u Biogradu*, ur. Vjekoslav Čosić (Biograd; Zadar: Grad Biograd; Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Sveučilište u Zadru, 2014), 95-116.

Vransko blato / Vransko jezero, Vrbica, Zadar, Zidine/Zidić, i posjedi na otočnom dijelu: Žirje, niz posjeda na Pašmanu, posjedi na Ugljanu u mjestu Ugljanu.⁵

U ovom ćemo se radu usredotočiti na posjede koje je Rogovska opatija imala u Skradinu i na skradinskom području, ali i na teritoriju crkvene nadležnosti srednjovjekovne Skradinske biskupije.

Slika 1. Kartografski prikaz posjeda Rogovske opatije u srednjem i ranom novom vijeku bez skradinskih posjeda. Izvor: Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, 231.

⁵ Tomislav Galović, „Libellus Policorion – Rogovski kartular (diplomatičko-povijesna analiza)”, sv. I (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2010), 214-380.

Skradin i skradinsko područje

Skradin, mjesto i grad na desnoj obali rijeke Krke,⁶ iznimno je bogat poviješću i arheološkim nalazima koji dokumentiraju naselje i život na ovom području još u prapovijesno doba. Antička pak *Scardona* poznata je iz starovjekovnih izvora kao liburnsko naselje, važna luka i trgovačko središte. Tijekom rimskoga razdoblja *Scardona* se razvija u urbanu cjelinu i postaje najprije sudbeni konvent (*conventus iuridicus*), a poslije stječe status municipija (*municipium Flavium Scardona*).⁷ Tijekom avaro-slavenskih provala Skradin je nastradao, ali danas nije moguće reći u kolikim razmjerima. Prema podacima iz djela cara-pisca Konstantina VII. Porfirogeneta (905. – 959.) *De administrando Imperio*, nastalog sredinom 10. stoljeća, Skradin (grč. *Σκρόδωνα*) navodi se kao jedan od devet naseljenih i krštenih hrvatskih gradova.⁸ U razvijenom srednjem vijeku pod vlašću bibrirskih knezova Šubića⁹ Skradin se prvotno iz kastruma razvija u *civitas*, oblikujući se kao komunalna zajednica (*communitas Scardone*)¹⁰ čiji se život regulira statutom (*Statuta civitatis Scardonae*).¹¹ Od 1356. do 1358. grad je pod vlašću Mlečana, a nakon sklapanja mira u Zadru 1358. u sastavu je Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva.

⁶ Usp. Ivan Babić, *Skradin i njegovo područje u prošlosti* (Skradin: Mjesna zajednica Skradin, 1986); Krešimir Čvrljak, *Znameniti putnici u Skradinu i na Krki. Povijest Skradina i Krke kroz opažanja i opise znamenitih posjetitelja* (Zagreb; Skradin: Poglavarstvo grada Skradina; Hrvatska matica iseljenika; Hrvatski informativni centar, 1995); Krešimir Čvrljak, *Duh, um i zov Dalmacije* (Šibenik; Skradin: Ogranak Matice hrvatske u Šibeniku; Ogranak Matice hrvatske u Skradinu, 1996); Ivo Šprljan, *Skradin. Arhitektonski elementi i detalji* (Zagreb: Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1997); Ante Birin, „Uvodna studija”, u: *Statut grada Skradina = Statuta civitatis Scardonae*, uvodnu studiju napisao, Statut s latinskoga prev. i za tisak prir. Ante Birin (Zagreb; Skradin: Matica hrvatska Skradin, 2002), 5-184; Ante Juric, *Gradovi, utvrde i sakralni spomenici uz Krku i Čikolu* (Skradin: Matica hrvatska Skradin, 2004), 171-194; Ante Birin, „Skradin – biser na Krki”, *Hrvatska revija / obnovljeni tečaj / VII* (2007), br. 4: 86-93.

⁷ Ivan Pedišić, *Rimska Skardona* (Skradin: Matica hrvatska Skradin, 2001).

⁸ Constantine Porphyrogenitus, *De administrando Imperio* = Constantinus Porphyrogenitus, *De administrando Imperio*, Greek text edited by Gyula Moravcsik, English translation by R. J. H. Jenkins /new, revised edition/ (Washington: Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies; Trustees for Harvard University, ³2006), 150-151.

⁹ Usp. Franjo Smiljanić, „Prilog poznavanju prostorne organizacije skradinskoga komunalnog teritorija u 13. stoljeću”, u: *Zbornik Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština 1. Zbornik radova sa Znanstvenog skupa „Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština” u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Stjepana Gunjače*, Split, 3. – 6. 2009., gl. ur. Tomislav Šeparović, izv. ur. Nikolina Uroda (Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2010), 351-360; Nada Klaić, „Kako se Skradin oslobodio od podložništva Bibriraca”, u: *Fiskovićeve zbornik II. Zbornik radova posvećen sedamdesetogodišnjici života Cvita Fiskovića*, ur. Davor Domančić (Split: Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture; Književni krug Split, 1980), 30-40.

¹⁰ Usp. Franjo Smiljanić, „Neka zapažanja o teritoriju i organizaciji Bibrirske županije u srednjem vijeku”, *Povijesni prilozi* 22 (2003), br. 25: 7-35, posebice 10-13.

¹¹ *Statut grada Skradina = Statuta civitatis Scardonae*, uvodnu studiju napisao, Statut s latinskoga prev. i za tisak prir. Ante Birin (Zagreb; Skradin: Matica hrvatska Skradin, 2002).

Nakon smrti Ludovika I. Anžuvina (1326. – 1382.) i niza događaja koji su uslijedili upravu nad Skradinom preuzima kralj Sigismund Luksemburgovac (1368. – 1437.), koji ga je 1387. povjerio cetinskim knezovima Nelipčićima,¹² a 1407., pod nepoznatim okolnostima, grad je preuzeo bosanski veliki vojvoda Sandalj Hranić (oko 1370. – 1435.).¹³ Ubrzo su uslijedile nove promjene vlasti, pa je grad 1411. privremeno stekla Mletačka Republika, a još iste godine Skradin je bio vraćen pod vlast ugarsko-hrvatskoga kralja. Različiti velikaši – krčki knezovi Frankapani, Talovci i drugi – otad su se izmjenjivali kao gospodari Skradina sve do 1522., kad su ga osvojili Osmanlije.¹⁴ Kontrolu nad gradom Osmanlije su zadržali s povremenim prekidima sve do 1683., kad je ponovno uspostavljena mletačka uprava (*Magnifica comunità di Scardona*).¹⁵

Skradin i Rogovska opatija

Veze između Skradina i njegova pripadajućega područja s jedne i Rogovske opatijske s druge strane datiraju još iz 12. stoljeća. Naime, u privilegiju pape Inocenta VI. iz 1358., kojim papa preuzima pod svoju i zaštitu sv. Petra samostan sv. Kuzme i Damjana te potvrđuje njegove slobostine i posjede, među potonjima se navode i dva mlina, od kojih se jedan nalazi u Skradinu (*unum molendinum in Scardona*).¹⁶ Isti se mlin spominje još u buli pape Lucija III. iz 1183. (*et in Scladon unum molendinum*),¹⁷ a i 1188. u privilegiju Klementa III. kojim ovaj papa, kao i njegov prethodnik, potvrđuje Rogovskoj opatiji njezina prava i posjede (*unum molendinum in Scharadona*).¹⁸ Zanimljivo je da te dvije isprave iz 12. stoljeća nisu pronašle

---

¹² Ante Birin, „Knez Nelipac i hrvatski velikaški rod Nelipčića” (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2006), 93.

¹³ Dubravko Lovrenović, „Kako je bosanski vojvoda Sandalj Hranić došao u posjed Ostrovice i Skradina”, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 19 (1986): 231-236.

¹⁴ Birin, „Uvodna studija”, 19-57, s iscrpnom bibliografijom.

¹⁵ Josip Ante Soldo, „Skradin pod Venecijom”, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 33 (1991): 131-183 + 1 tab.; Lovorka Čoralić, „Skradin i Mleci (državno-političke veze i prisutnost Skradinjana u Mlecima i Padovi)”, u: *Zbornik o Pavlu Posiloviću (zbornik radova sa znanstvenog skupa Pavao Posilović i šibensko-skradinski kraj u njegovo doba, Skradin-Visovac, 27. – 28. listopada 2000.)*, ur. Vilijam Lakić (Šibenik; Zagreb: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić”; Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2001), 119-145.

¹⁶ Hrvatska (dalje: HR) – Državni arhiv u Zadru (dalje: DAZD) – Benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana na Pašmanu (dalje: 337), kut. 1, *Libellus Policorion* (dalje: LP), f. 28^r (53). Usp. i: Tomislav Galović, prir., *Libellus Policorion – Rogovski kartular*, sv. I: *Kodikološki opis, paleografska analiza, faksimil* (Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2018).

¹⁷ CD, sv. II: *Listine XII. vijeka, 1101. – 1200.*, sabrao i uredio Tadija Smičiklas (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1904), 182.

¹⁸ CD, sv. II, 219. Usp. i: Josip Barbarić, „Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi”, u: *Sedam stoljeća šibenske biskupije (zbornik radova sa znanstvenog skupa šibenska biskupija od 1298.*

svoje mjesto u samostanskom kartularu *Libellus Policorion (LP)*, tj. *Rogovskom kartularu*,¹⁹ nego je u njemu prepisana samo ona iz 1358. godine.

Iako nemamo drugih podataka o ovome mlinu, njegov okvirni položaj lako se može odrediti. Naime, tijekom stoljeća duž rijeke Krke, posebice na Slapu / Roškom slapu²⁰ i Skradinskom buku, postojale su brojne mlinice-vodenice po kojima je kraj uz Krku bio naširoko poznat, pa su sami mlinovi često bili predmetom gospodarskih, ali i političkih pregovora, sporova i podjela.²¹ Također je zabilježeno da su postojali mlinovi za masline, što je bio svojevrsni kuriozitet.

Padom skradinskoga područja 1522. pod Osmanlije Rogovska opatija trajno je ostala bez svojih posjeda i prava.²²

Skradinski mlin, dakako, nije bio jedini mlin u vlasništvu Rogovske opatije. U samostanskom kartularu *LP* na nekoliko se mjesta spominju mlinovi, posebno u Vrbici na Vranskom jezeru. Taj je mlin sredinom 16. stoljeća donosio znatne prihode. Slično je bilo i s mlinom u Gorici u zaleđu Sukošana, uz razliku da su vlasnici toga mlina bili iz Zadra. Oni su bili obvezni davati Rogovskoj opatiji četvrtinu godišnjih prihoda od mlina kao naknadu za pravo korištenja zemljišta opatije na kojoj se mlin nalazio.²³

Unatoč udaljenosti, pučanstvo zadarskoga kraja znalo je primjerice upravo na rijeku Krku dovoziti žito na mljevenje, a ona je zahvaljujući svojim prirodnim karakteristikama bila iznimno pogodna za takvu vrstu posla.²⁴ Tomu u prilog

do 1998., Šibenik, 22. do 26. rujna 1998.), ur. Viliyam Lakić (Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić”, 2001), 190.

¹⁹ O ovom kartularu iz 14. stoljeća, dragocjenom diplomatskom spomeniku hrvatskoga srednjovjekovlja, vidi: Galović, „*Libellus Policorion – Rogovski kartular (diplomatičko-povijesna analiza)*”, sv. I-II. Tekst kartulara tiskom je dostupan u: Šime Ljubić, prir., „*Libellus Policorion, qui Tipicus vocatur*”, *Starine JAZU XXIII* (1890): 154-243.

²⁰ Usp. Joško Zaninović, Davor Gaurina, „*Vodenice (mlinovi) na Roškom slapu – povijesni pregled*”, u: *Simpozij Rijeka Krka i Nacionalni park „Krka”* (Šibenik, 5. – 8. listopada 2005.): *prirodna i kulturna baština, zaštita i održivi razvitak. Zbornik radova*, ur. Drago Marguš (Šibenik: Javna ustanova „Nacionalni park Krka”, 2007), 319-330.

²¹ Birin, „*Uvodna studija*”, 89-91. Ovdašnji mlinovi pronašli su svoje mjesto i u gradskom statutu (*Statuta civitatis Scardonaë*), pa tako glava LXXXIV. govori o redu koji treba poštovati u mlinu. O važnosti mlinova, primjerice, u mletačkom razdoblju njezinih istočnojadranskih posjeda zorno svjedoči činjenica da su se dozvole za gradnju vodenica/mlinica izdavale pod strogim nadzorom Venecije i pod uvjetima koje je ona propisivala, regulirajući tako ovu unosnu djelatnost. Usp. Ivan Pederin, *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409. – 1797.)* (Dubrovnik: Časopis „Dubrovnik”, 1990), 168-169.

²² Ivan Ostojić, „*Turska najezda i benediktinski spomenici u našim stranama*”, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 13 (1961): 144 (133-146).

²³ Tomislav Raukar, „*Ekonomski odnosi na posjedima Rogovskog samostana u XV. i XVI. stoljeću*”, *Historijski zbornik* 23-24/1970-1971 (1972): 221-222. Usp. i: Šime Peričić, „*Stare mlinice zadarskoga kraja*”, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 39 (1997): 161-162.

²⁴ Peričić, „*Stare mlinice zadarskoga kraja*”, 164.

svjedoči i izvještaj šibenskoga kneza i kapetana *ser* Bernarda Balbija iz 1532. u kojem se ističe da su skradinski mlinovi *che certo è una bellissima fabrica et di utile, et non solum comoda a questa cità et contado, verum etiam a tuto el resto di Dalmatia, per servirsi tuti in andar a masenar ai dicti molini, et più erano avanti* („sigurno jedna lijepa i korisna radinost, i to ne samo ovom gradu /Šibeniku/ i okolici već i cijelom ostatku Dalmacije, služeći svima da idu mljeti u rečene mlinove, a prije su bili dolazili i više”).²⁵ Dovoljno je iznijeti podatak o tome da su mlinovi u Kninu i Skradinu, koji su pripadali šibenskoj komuni, donosili godišnji prihod u obliku zakupnine u iznosu od 2.000 dukata.²⁶

O važnosti te gospodarske djelatnosti u promijenjenim društveno-političkim uvjetima rječito govore i različiti osmanski izvještaji. Primjerice, porezne knjige (*tahrir defteri*) iz 1585. donose podatke o velikom broju mlinova za žito (108) i masline (16) u tadašnjoj Skradinskoj nahiji. Od toga se 55 mlinova nalazilo na Roškom slapu, a 27 bilo ih je locirano na Skradinskom buku. Ono što je posebno zanimljivo jest da se mlinarstvom bavila raznolika skupina ljudi – „muslimani i kršćani, posada tvrđave, obrtnici, žene, osmanlijski podanici i odličnici”.²⁷

Sam napredak Skradina – nakon oslobođenja od osmanske vlasti 1683. te uspostavljanja novih političkih²⁸ i crkvenih struktura²⁹ – bio je u znatnoj mjeri povezan s mlinarskom djelatnošću, o čemu svjedoče biskupske vizitacije i drugi crkveni izvještaji.³⁰ U crkvenom kontekstu, ovaj je gospodarski napredak također imao pozitivne refleksije. Prema riječima V. Kapitanovića: „Četrdesetih godina XVIII. stoljeća gospodarsko se stanje nešto popravilo. Počele su bolje raditi i mlinice na Skradinskom buku, pa su se počele graditi i nove crkve. Tako je 1746. providur Giacomo Boldù dao dopuštenje skradinskim mlinarima da mogu na Buku sagraditi malu kapelu kako bi mogli lakše blagdanima prisustvovati misi.”³¹

---

²⁵ *Commissiones et relationes Venetae*, tomus II (1525-1553), collegit et digessit Simeon Ljubić (Zagrabia: Academia scientiarum et artium Slavorum Meridionalium, 1877), 83. Usp. Birin, „Uvodna studija”, 90, bilj. 340.

²⁶ Snježana Buzov, „Kad su gospođe Sejdija i Fatima imale mlinove na Krki. O (preko)graničnoj ekonomiji u Skradinskoj nahiji”, *Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke II* (2009), br. 2: 29.

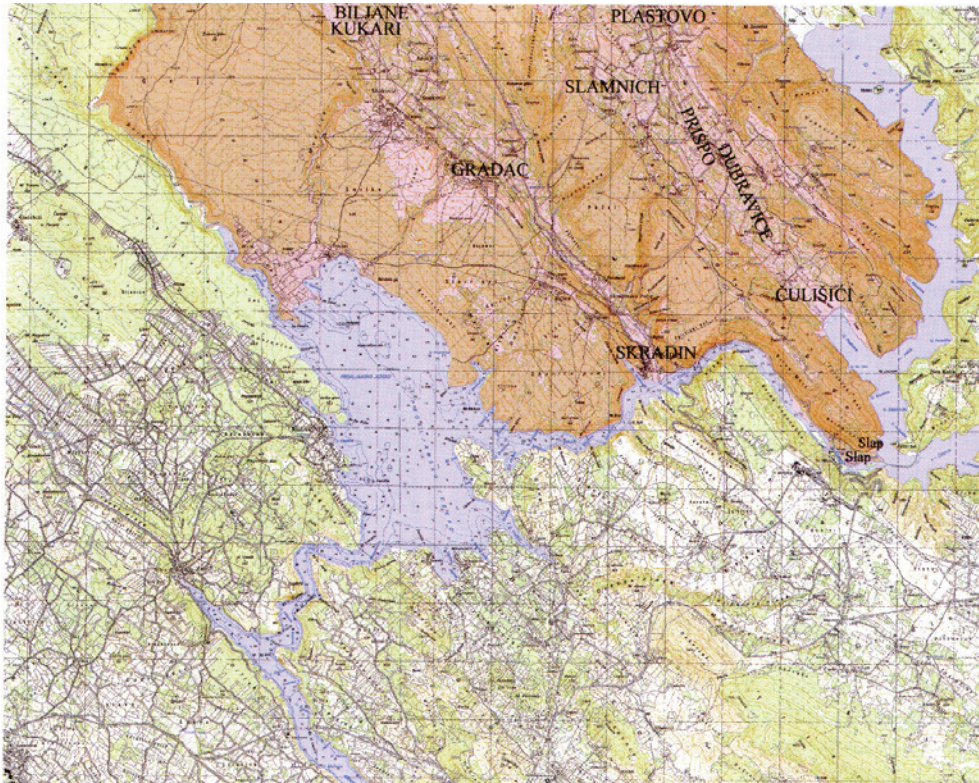
²⁷ Buzov, „Kad su gospođe Sejdija i Fatima”, 27-47 (citat na str. 27).

²⁸ Usp. Soldo, „Skradin pod Venecijom”, 131-183.

²⁹ Usp. Slavko Kovačić, „Crkva na skradinsko-kninskom području u XVII. stoljeću prema izvještajima skradinskih biskupa Svetoj Stolici”, *Croatica Christiana periodica I* (1977), br. 1: 24-33.

³⁰ Usp. Vicko Kapitanović, „Skradinski biskupi i građevine u porječju Krke u 18. stoljeću prema arhivskim spisima”, *Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke I* (2008), br. 1: 33-52.

³¹ Kapitanović, „Skradinski biskupi”, 46-47.

Slika 2. Kartografski prikaz (dijela) skradinskoga komunalnog teritorija u 13. stoljeću. Izvor: Smiljanić, „Prilog poznavanju prostorne organizacije skradinskoga komunalnog teritorija u 13. stoljeću”, 357.

Područje Skradinske biskupije

Skradinska biskupija (*Dioecesis Scardonensis*), po svemu sudeći, utemeljena je vrlo vjerojatno tijekom 4. stoljeća,³² iako se njezin prvi imenom poznati biskup Konstantin (*Constantinus episcopus ecclesie Scardonitane*) spominje tek u 6. stoljeću kao sudionik pokrajinskoga crkvenoga koncila održanog u Saloni 530. godine. Prema recentnim istraživanjima I. Basića, ranokršćanska bi Skradinska (Skardonska) biskupija bila „razvrgnuta početkom 30-ih godina VI. st., a njezin teritorij podijeljen između crkvenih jedinica (Jaderska, Ludrumska i Salonitanska ili Mukurska biskupija) te vojnih formacija (ostrogotsko obrambeno krajište današnjega šibensko-kninskog područja)”.³³

³² Branka Migotti, „Ranokršćanska biskupija Scardona (Skradin)”, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu IX* (1992), br. 1: 101-112.

³³ Ivan Basić, „Ecclesia Scardonitana – stanje i problemi istraživanja skardonske ranokršćanske crkve / Ecclesia Scardonitana. Stato della ricerca e problemi aperti della chiesa paleocristiana di Scardona”,

U ranom srednjem vijeku biskupija, u novim društveno-političkim, ali podjednako i crkvenim okolnostima, djeluje pod jurisdikcijom Splitske metropolije. Tako je odlukom splitskoga pokrajinskoga koncila 925. Skradinska biskupija ponuđena biskupu Grguru Ninskom – odnosno na drugom splitskom koncilu 927./928. papinom odlukom naloženo mu je da ju preuzme.³⁴ No, o tome i kasnijem vremenu nemamo dovoljno pisanih svjedočanstava i drugih izvora da bismo mogli prikazati stanje ove dijeceze, a posebice o pitanju dislokacije njezina sjedišta. Tek prema zaključcima splitskoga crkvenog sabora iz 1185. doznajemo da skradinski biskup ima ove župe: Skradin, Bribir i Biograd s cijelom Sidragom. U 13. i 14. stoljeću podignuti su u Skradinu muški samostani dominikanaca i franjevac a te ženski klarisa.³⁵ U kronotaksi Skradinske biskupije, od dokumentiranih početaka pa sve do vremena kad je 1828. ukinuta odlukom pape Leona XII. i pripojena Šibenskoj biskupiji, poznato je ukupno 47 biskupa.³⁶

U sastavu Skradinske biskupije nalazila se starohrvatska županija Sidraga, koja se prostorno naslanjala na skradinsko područje. Prvobitno je imala sjedište u Biogradu, no poslije, krajem 11. stoljeća, sjedište je premješteno u blizinu današnjega sela Polače. Unutar te županije postojala je i crkvena župa Sidraga, koja je spomenuta u zaključcima splitskoga crkvenog sabora iz 1185. kao *parochia Sidraga* u Skradinskoj biskupiji. U 12. stoljeću županija je privremeno izgubila dio svojega teritorija koji su preuzeli svjetovni i crkveni velikaši. Nakon 1204. teritorij je ponovno okupljen tijekom uprave sidraškoga župana kneza Domalda (oko 1160. – oko 1243.). Međutim, teritorijalna cjelovitost županije ponovno je narušena nakon što je Domald 1222. priznao vlast knezova Bribirskih. Konačno, Sidraška županija trajno se raspala u 14. i 15. stoljeću proširenjem zadarskoga distrikta i osnutkom vranskoga distrikta.

U vezi s Rogovskom opatijom, čiji su kopneni posjedi uglavnom bili unutar Sidraške županije, važno je napomenuti da su ti posjedi bili pod crkvenom jurisdikcijom Skradinske biskupije prije nego što su prešli pod nadležnost Rogovske opatije. Sačuvana povijesna svjedočanstva o vezama i odnosima između skradinske crkvene hijerarhije i Rogovske opatije nisu brojna, ali dostupni podaci bacaju zanimljivo svjetlo na tu temu. Iako na prvi pogled može izgledati indikativno da

---

u: *Studia Varvarina*, vol. 1, ur. Bruna Kuntić-Makvić (Zagreb; Motovun: International Research Center for Late Antiquity and the Middle Ages, University of Zagreb, 2009), 43-89 (citat na str. 43). Usp. i: Ivan Basić, „Scardonitana palaeochristiana. Nova razmatranja temeljem podataka iz spisa *Historia Salonitana Maior*”, u: *Zbornik Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština 1. Zbornik radova sa Znanstvenog skupa „Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština” u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Stjepana Gunjače, Split, 3. – 6. 2009.*, gl. ur. Tomislav Šeparović, izv. ur. Nikolina Uroda (Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2010), 167-192.

³⁴ Birin, „Uvodna studija”, 60.

³⁵ Birin, „Uvodna studija”, 63 i bilj. 216.

³⁶ Barbarić, „Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi”, 185-207.

u samostanskom kartularu *LP* nema zabilježenih podataka o ostalim posjedima na skradinskom području koje drugi diplomatski izvori općenito navode kao crkve/kapele i posjede bez ikakva pobližega označavanja, važno je istaknuti da se dio rogovskih kopnenih posjeda nalazio upravo na teritoriju Skradinske biskupije (npr. u Jošanima),³⁷ što objašnjava takvu neodređenost.

Slične formulacije bile su korištene i u dokumentima koji su se odnosili na parnicu koja je trajala od 12. kolovoza 1308. do 6. veljače 1309. između skradinskoga biskupa Damjana (1303. – 1309.) i rogovskoga opata Ivana II. (1306. – 1320. /?/). Spor je izbio zbog dugova, neplaćanja crkvene daće, biskupske desetine, ali i nepoštovanja biskupa u različitim aspektima (npr. *super collecta et procuratione, super decimis, super aliis*).³⁸ U ovaj spor bio je involviran i hrvatski ban Pavao I. Bribirski (oko 1245. – 1312.).³⁹ Skradinski biskup imao je pravo na navedeno jer je rogovski opat, odnosno Rogovska opatija posjedovala zemljišta, posjede i crkve unutar Skradinske biskupije (*pro terris, possessionibus et ecclesiis, quas tu et tuum monasterium habetis in diocesi Scardonensi*). Osim toga, redovnici-svećenici Rogovske opatije živjeli su unutar te dijeceze, ali nisu pokazivali odgovarajuće poštovanje prema biskupu (*quia sacerdotes tui, existentes in dicta diocesi Scardonensi, reverentiam et honorem non exhibent dicto episcopo*).⁴⁰ Biskupa Damjana na dogovorenom ročištu u Senju zastupao je skradinski arhiđakon Pavao. Međutim, rogovski opat nije se pojavio, što je među ostalim dovelo do toga da je na kraju ovoga višemjesečnoga sudskog spora bio izopćen, odnosno ekskomuniciran iz Crkve.⁴¹ Ta je najoštrija kazna protiv rogovskoga opata Ivana II., u

³⁷ Usp. Franjo Smiljanić, „Teritorij i granice Sidraške županije u srednjem vijeku”, u: *Biograd i njegova okolica u prošlosti (Biogradski zbornik 1. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Biogradu od 11. do 13. studenoga 1988. godine)*, ur. Šime Batović (Zadar: Zavod za povijesne znanosti Filozofskoga fakulteta u Zadru; SIZ kulture Općine Biograd, 1990), 329; Nikola Jakšić, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi* (Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000), 255; Nikola Jakšić, „Vladarska zadužbina Sv. Bartula u srednjovjekovnom selu Tršci”, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 42 (2000): 63.

³⁸ CD, sv. VIII: *Listine godina 1301. – 1320.*, sabrao i uredio Tadija Smičiklas, indeks složio Emilij Laszowski (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1910), 199-206. Usp. i: Barbarić, „Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi”, 196. U tom radu stoji da je *Gratiolus de Luca* rogovski opat. No opat je tada Ivan II. (usp. Luka Jelić, „Povjesno-topografske crtice o biogradskom primorju”, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva* 3/1898 (1899): 66), a spomenuta je osoba u ispravi navedena kao glasnik i teklič (*nuncio et cursori*) papinskoga poslanika Gentila (CD, sv. VIII, 199).

³⁹ CD, sv. VIII, 204, 206. Usp. Barbarić, „Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi”, 196.

⁴⁰ CD, sv. VIII, 200.

⁴¹ CD, sv. VIII, 206: (...) *denunciaverit ac denunciari fecerit per continuos quatuor menses in singulis dominicis et diebus festivis religiosum virum [Johannem] abbatem monasterii sanctorum Cosme et Damiani de Monte, diocesis Jadrensis, tam in cathedrali ecclesia Scardonensi, quam in ceteris ecclesiis dicto monasterio adiacentibus, secundum formam et tenorem litterarum dicti domini legati, excommunicatum esse, quousque ab ipso domino legato beneficium absolutionis accipere non meruerit* (...). Usp. i: František Pečuška, „Benediktinské opatství rogovské v Dalmácii. Kulturně historický obraz”, *Časopis katolíckého duchovenstva* LXXX [CV] (1940), br. 1: 37-38.

nazočnosti bana Pavla i njegova sina Jurja II., šibenskoga biskupa Martina i drugih, bila proglašena 27. prosinca 1308., a bibrirski arhipravad i skradinski kanonik Ambrozije svake su nedjelje tijekom četiri uzastopna mjeseca i u skradinskoj katedrali i po drugim crkvama nazočnom puku oglašavali kaznu izopćenja opata Ivana II. iz Crkve.⁴²

Sve što je spomenuto sigurno je razlog zašto ovi dokumenti nisu uključeni u samostanski kartular *LP* i zašto ih uopće nema u samostanskom arhivu.⁴³ Uostalom, o opatu Ivanu II. nema podataka u samostanskim spisima – kao da je izvršena *damnatio memoriae*! O njemu se piše na temelju spomena kod Farlatija.⁴⁴ Stoga je L. Jelić, istraživač koji je vrlo detaljno obradio sve raspoložive samostanske isprave i spise Rogovske opatije, bio vrlo sumnjičav u njegovo stvarno opatstvo.⁴⁵ No, govori li možda ovaj podatak o tome da je Rogovska opatija pokušala nametnuti vlastitu crkvenu jurisdikciju nad svojim posjedima? Naime, benediktinske opatije, nasljedno od clunyjevske reforme, imaju pravo na slobodan izbor opata i izuzeće od jurisdikcije dijeceze na kojoj se nalaze njezini posjedi.⁴⁶

No, osim ovoga neugodnog incidenta u odnosima između Skradinske biskupije i Rogovske opatije, drugi slični događaji nisu zabilježeni u danas sačuvanim izvorima.

Kao što je spomenuto, kad razmatramo problematiku posjedovnih odnosa unutar granica Skradinske biskupije, onda možemo identificirati dva posjeda, Jelšani i Bubnjani, koja su bila u vlasništvu Rogovske opatije. Jelšani, danas poznati kao Jošani, stoga ćemo koristiti to ime i za srednjovjekovno selo, nalaze se jugoistočno od Galovca. U srednjovjekovnim izvorima najčešće se bilježe kao *Elçani* odnosno *Gelsani*.⁴⁷ Radi se o istom selu,⁴⁸ što potvrđuju navodi iz *LP*-a, iako je

⁴² CD, sv. VIII, 206. Usp. i: Barbarić, „Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi”, 196.

⁴³ Usp. Tomislav Galović, „Arhiv Rogovske opatije”, *Arhivski vjesnik* 55 (2012): 103-116.

⁴⁴ Daniele Farlati, *Illyrici sacri tomus quartus: Ecclesiae suffraganae metropolis Spalatensis* (Venetiis: Apud Sebastianum Coleti, MDCCLXIX), 7.

⁴⁵ Usp. Jelić, „Povjesno-topografske crtice o biogradskom primorju”, 66: ? *Ivan II. (1306-1320.)*; 1208. *spomenut* (potonje je tiskarska omaška – treba dakako stajati 1308. godina, op. T. G.).

⁴⁶ August Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, prev. s njemačkog Josip Ritig (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1996), 150. Na ovome mjestu srdačno zahvaljujem kolegi Ivanu Botici iz Staroslavenskoga instituta u Zagrebu na ovoj sugestiji.

⁴⁷ Stjepan Antoljak, *Hrvati u prošlosti. Izabrani radovi*, izabrao i uredio Stijepo Obad (Split: Književni krug, 1992), 434-435, bilj. 9, 10, 12; Branimir Gušić, „Starohrvatsko naseljenje Ravnih Kotara”, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 18 [= *Povijest Vranel* (1971): 176-177; Tomislav Raukar, *Zadar u XV stoljeću. Ekonomski razvoj i društveni odnosi* (Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest / Institut za hrvatsku povijest, 1977), 39, 41-45, 111; Smiljanić, „Teritorij i granice Sidraške županije u srednjem vijeku”, 324, bilj. 31.

⁴⁸ Usp. Petar Skok, „Postanak hrvatskog Zadra”, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 1 (1954): 52.

u literaturi bilo i drugačijih prijedloga.⁴⁹ Katkad se javlja u liku akuzativa množine *Jelsane* odnosno *Gelsane*. Ime se tumači procesom naseljavanja određene *generatio* na područje gdje je joha tada bila dominantna i karakteristična vrsta drveća.⁵⁰ U 15. stoljeću dotad jedinstveno selo podijeljeno je na Velike Jelšane (*Magne Jelsane/Gelsane*) i Male Jelšane (*Parve Jelsane/Gelsane*). Prvonavedene su obuhvaćale sjeverozapadni, a drugonavedene jugoistočni dio naselja.⁵¹ Važno je zamijetiti da je Rogovska opatija imala posjede i u selima koja okružuju Jošane, a to su Kamenjane, Lišane Tinjske, Gorica, Raštani i Bubnjani.⁵²

Dugo i duboko Jošani su bili posjed Rogovske opatije. U tzv. proširenom Krešimirovu privilegiju za biogradski samostan sv. Ivana Evanđelista iz 1060. među drugim posjedima koje je kralj samostanu darovao, prepustio i potvrdio nalazi se i ona zemlja u Jošanima (*eam terram, que est in Elčani*). Riječ je dakle o kraljevskoj zemlji, ali njezino darovanje, po svemu sudeći, treba ipak pomaknuti nekih desetak godina poslije, kako to sugerira tekst o sokolaru Apriću. U LP-u je *in margine* zabilježeno uz ovaj zapis da tu zemlju sada, tj. vjerojatno u 14. stoljeću, drži izvjesni Miroslav (*Hanc tenet Miroslauus*).⁵³

Druge zemlje koje je samostan posjedovao u Jošanima vezane su uz sokolara Aprića (*Apriço Sacalaristich pro eterna gloria concessit eidem monasterio terram in Elčani*)⁵⁴ te kralja Petra Krešimira IV. oko 1070. i studenog 1074. godine.⁵⁵ Taj je zapis vrlo zanimljiv, a svjedoči o tome kako je samostanu darovanu zemlju prethodno bio stekao spomenuti Aprić. On je jednoga dana dostojno ugostio kralja Petra Krešimira IV. i kraljicu (*regem Chresimirum ac reginam*).⁵⁶ Osim objeda kojim ih je uslužio, počastio ih je i bogatim darovima (*largis muneribus*). Kralju

⁴⁹ Tako G. Urlič Ivanović za *Elčani* (Elčane) piše da se nalaze „više vranskog jezera na zapad”, odnosno povezuje ih s lokalitetom *Kušević*, tj. Košević, te napominje da su tamo „još obilni ostanci rimskih, i hrvatskih starinâ” (Grgur Urlič Ivanović, „Starinarske topografske sitnice u okolici Biograda”, *Nada* I (1883), br. 20: 239). Za lokaciju Košević – Zablaće vidi: Gorka Božulić, *Biogradsko područje na katastarskim mapama XVIII. i XIX. stoljeća* [katalog izložbe] (Biograd na Moru: Zavičajni muzej Biograd na Moru, 2007), 36.

⁵⁰ Skok, „Postanak hrvatskog Zadra”, 52.

⁵¹ Miho Barada, „Lapčani”, *Rad JAZU* 300 (1954): 478-479. Prije toga spominju se i Šubićevi Jošani.

⁵² Usp. Tomislav Galović, „Tinjski benediktinski posjedi u srednjem vijeku”, u: *Polački kraj u prošlosti i sadašnjosti. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Polački kraj u prošlosti i sadašnjosti” održanoga u Ražnjevića dvorima u Polači 7. svibnja 2016.*, ur. Božo Došen (Polača; Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Ilirija d.d. Biograd, 2020), 151-165.

⁵³ HR-DAZD-337, LP, f. 3^r (3).

⁵⁴ HR-DAZD-337, LP, f. 3^v (4).

⁵⁵ Usp. CD, sv. I, 135.

⁵⁶ Za ovaj zanimljiv čin darivanja M. Ančić kaže da je „gotovo jednako vrijedan raščlambe kao i primjeri iz najstarijih germanskih epova” (Mladen Ančić, „Od vladarske *curtis* do gradskoga kotara. Bijaći i crkva Sv. Marte od početka 9. do početka 13. stoljeća”, *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1999), br. 26: 223).

je darovao vrlo vrijednog slugu s vrlo vrijednim konjem (*optimum puerum cum optimo equo*), kraljici vrlo vrijednu sluškinju (*ancillam optimam*). Aprić je nadario i kraljeva štitonošu štitom i kopljem (*regis schitanosse scutum et lanceam*) te mnoge druge različitim darovima. Zauzvrat je kralj Apriću darovao zemlju⁵⁷ u Jošanima, a ostale zemlje koje su se nalazile u blizini spomenutih (*alias uero terras interiacentes eidem*) kralj je darovao samostanu sv. Ivana za vrijeme opata Petra.⁵⁸ Znači da u ovome zapisu govorimo ne o jednoj, nego o više zemalja, što odgovara podnaslovu ovoga zapisa u LP-u koji glasi: *De terris, quas Aprićo dedit in Elçani* („O zemljama u Jošanima koje je dao Aprić”). U naknadnoj bilješci naznačeno je da i tu zemlju drži spomenuti Miroslav.⁵⁹

Poslije 1076. cjelokupno područje koje je Tasa, sin Jurin (*Thasa, filius Iurra*), imao u svojem vlasništvu u Jošanima (*territorium in Elçani*) prodaje samostanu za 15 romanata.⁶⁰ Svjedoci te kupoprodaje bili su: *Radoslao, Musan, Lisiçai et Stephano, fratre Radoslai, et Milodrago et Iurainna, Iacono [uel melius Diacono] et Vuerdata, Apriçonis filio*.⁶¹ Uz ovaj zapis naknadno su *in margine* dodana dva upozorenja: *Hanc tenet Miroslauus* („Ovo drži Miroslav”) i *In eodem loco* („Na istom mjestu” /sc. u Jošanima/).⁶² Potonja bilješka odnosi se na idući zapis. Zanimljivo je da se među svjedocima navodi i Verdata, sin spomenutoga Aprića, koji će također darovati samostan za spas duše svoje i svojih roditelja.⁶³

Zovina, uz brata Juvaču i još dvojicu neimenovane braće (*Çouinna et fratres eius Iuuuaça et alii duo*),⁶⁴ prodaje svoju zemlju u Jošanima za 15 romanata. Brojni su svjedoci toga čina koji se zbio nakon 1076. godine: *Radoslao et suo fratre Stephano et Uechedrach, filio Chroatini, et Bositheca de Coquichino uico, et fere omnibus uillanis de Gaunichi uico, et Andrea commercario et Dabriçe Napisdimecho*.⁶⁵ Tu je zemlju poslije držao spomenuti Miroslav.⁶⁶ Vrijedi upozoriti da zbog podudarnosti imena i identičnoga duktusa pisara ovoga Zovinu treba

⁵⁷ Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, I. dio: A-O [pretisak izd. JAZU 1908. – 1922.] (Zagreb: Informator, 1975), s. v. baština /s navodom o kraljevskom darovanju zemlje Apriću/. Usp. Lujó Margetić, Magdalena Apostolova Maršavelski, *Hrvatsko srednjovjekovno pravo. Vrela s komentaram* (Zagreb: Narodne novine, 21999), 23.

⁵⁸ HR-DAZD-337, LP, f. 4^r (5).

⁵⁹ HR-DAZD-337, LP, f. 4^r (5).

⁶⁰ HR-DAZD-337, LP, f. 6^r (9).

⁶¹ HR-DAZD-337, LP, f. 6^r (9).

⁶² HR-DAZD-337, LP, f. 6^r (9).

⁶³ HR-DAZD-337, LP, f. 6^r (9).

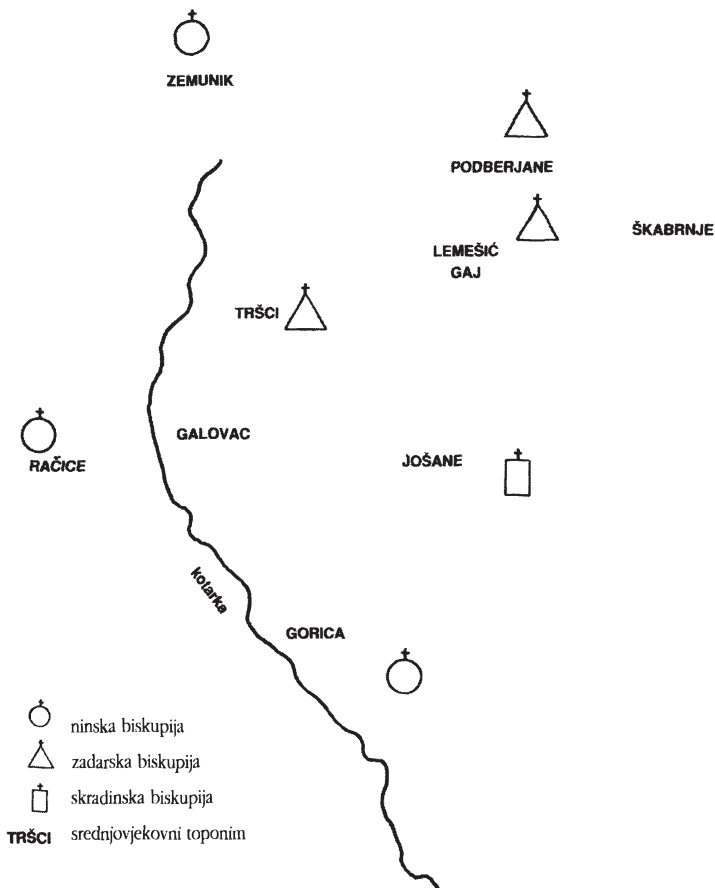
⁶⁴ HR-DAZD-337, LP, f. 6^r (9).

⁶⁵ HR-DAZD-337, LP, f. 6^r (9).

⁶⁶ HR-DAZD-337, LP, f. 6^r (9).

poistovjetiti sa Zovinom spomenutim prilikom jedne kupoprodaje zemlje u obližnjim Raštanima.⁶⁷

Posljednji zabilježeni spomen Jošana u LP-u nalazi se u privilegiju pape Inocenta VI. iz 1358. godine. U tom dokumentu, među ostalim posjedima koji su potvrđeni, spominju se i Jošani s njihovim pripadnostima (*Gelsani cum pertinenciis suis*).⁶⁸ Ovaj podatak nije samo potvrda posjedovanja nad tim selom nego upućuje i na kontinuitet toga posjedovanja barem do sredine 14. stoljeća. To je posebno važno s obzirom na to da se u starijim zapisima to područje navodilo kao *Elçani*.

Slika 3. Sjecište triju biskupijskih područja i srednjovjekovna sela uz rječicu Kotarku. Izvor: Jakšić, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, 255.

⁶⁷ HR-DAZD-337, LP, f. 5^v (8). Š. Ljubić s pravom stoga izjednačuje jednoga i drugoga Zovinu kao jednu osobu (Ljubić, „Libellus Policorion, qui Tipicus vocatur”, 243), koja je po svemu sudeći bila dobrostojeća jer prodaje zemlju na dva različita i međusobno udaljena područja (raštansko i jošansko), i to jednu u vrijeme opata Petra, a drugu u vrijeme opata Madija.

⁶⁸ HR-DAZD-337, LP, f. 28^r (53).

Drugi posjed Rogovske opatije koji je bio pod crkvenom jurisdikcijom na području Skradinske biskupije bilo je selo Bubnjani. Riječ je o selu u biogradskom zaleđu. Selo Tinj danas pokriva područje srednjovjekovnih sela Bubnjana, Tinja i dijela Blaćana. Bubnjani su nakon 1409. pripali zadarskom distriktu.⁶⁹

U bulama pape Lucija III. iz 1183. i pape Klementa III. iz 1188., koje nisu dokumentirane u LP-u, samostanu sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu, odnosno Rogovskoj opatiji, potvrđuje se uz ostalo jedan mlin u Bubnjanima zajedno s onim što mu pripada (*et unum molendinum Bubinnanne cum pertinentiis suis*;⁷⁰ *et unum molendinum Bubniani cum pertinentiis suis*⁷¹).

Dana 21. ožujka 1207. na zahtjev rogovskoga opata Dominika potvrđeno je vlasništvo skradinskoga biskupa Bartola nad crkvom sv. Petra u Bubnjanima (*Bartholomeus diuina dispositione Scardonensis episcopus*).⁷² Biskup je izdao potvrdu za *ecclesiam sancti Petri de Bubiano (...) cum omnibus pertinentiis*,⁷³ a molba je upućena biskupu zbog činjenice da se ta crkva nalazila unutar teritorijalne jurisdikcije Skradinske biskupije.⁷⁴ Iako postoji opravdana sumnja u diplomatsku vjerodostojnost ovoga dokumenta, koji je prema Smičiklasu tzv. *savremeni „exemplar”*, dok se ne provede detaljna analiza,⁷⁵ moramo kazati da svi podaci iz dokumenta odgovaraju slijedu događaja koji su se odvijali između darovatelja (benediktinki) i primatelja (benediktinaca – rogovskih monaha/redovnika), pod čijom su nadležnošću i pravima bili oni i njihova crkva. Preostaci srednjovjekovnoga sela Bubnjana i crkve sv. Petra vidljivi su i danas u sjeverozapadnom dijelu Tinja.⁷⁶

---

⁶⁹ Ivna Anzulović, „Srednjovjekovna sela vranskoga distrikta (od 1409. g. do dolaska Osmanlija)”, u: *Braća Vranjani i vransko područje tijekom povijesti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa „Braća Vranjani i vransko područje tijekom povijesti” održanog u Biogradu 25. travnja 2014.*, ur. Božo Došen (Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Općina Pakoštane, 2017), 129-130.

⁷⁰ CD, sv. II, 182.

⁷¹ CD, sv. II, 219.

⁷² Zanimljivo je da J. Barbarić, obrađujući skradinske biskupe, prelazi preko ovoga navoda o biskupu Bartolu (I.), ali i idućega s istom datacijom (usp. CD, sv. III: *Listine godina 1201. – 1235.*, sabrao i uredio Tadija Smičiklas, indeks složio Ferdo Šišić (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1905), 63-66, 66-67), tvrdeći ujedno da o njemu nema sačuvanih podataka u diplomatskim vrelima (Barbarić, „Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi”, 195).

⁷³ HR-DAZD-337, LP, f. 17' (31).

⁷⁴ Usp. Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, 242.

⁷⁵ Mirjana Matijević Sokol, *Toma Arhiđakon i njegovo djelo. Rano doba hrvatske povijesti* (Jastrebarsko: Naklada Slap, 2002), 199.

⁷⁶ Anzulović, „Srednjovjekovna sela vranskoga distrikta”, 129-130.

Zaključak

Samostan sv. Ivana Evanđelista, poslije poznat kao samostan sv. Kuzme i Damjana odnosno Rogovska opatija, imao je u svojem vlasništvu brojne posjede koje je stjecao na različite načine – darovanjem, nasljedstvom, zamjenom, kupnjom. Njegova imanja prostirala su se na kopnu, obuhvaćajući šira i uža područja oko Biograda, Zadra, Šibenika i Skradina, te obližnjim otocima poput Žirja i Pašmana. Osobito su vrijedna samostanska imovina bili mlinovi, koji su bili ključna komponenta organizacije ne samo Rogovske opatije nego i svih drugih benediktinskih samostana diljem europskoga zapada.⁷⁷ Mlinove je Rogovska opatija, osim u Skradinu, imala u Rogovu, Vrbici, Bubnjanima i Stinici kod Vrčeva. Mlinovi su bili neizostavan dio gospodarske aktivnosti koja je počivala na samodostatnosti, zatvorenoj ekonomici, bez obzira na to jesu li bili ručno pokretani, koristili vjetar ili vodu. Zadovoljavali su vitalne potrebe samostana bilo da su se koristili za mljevenje žita, prerađu maslina ili druge svrhe. Potreba za mlinovima čak je određena u samom *Pravilu sv. Benedikta (Regula sancti Benedicti)*, konkretno u poglavlju 66 (*Caput 66: De hostiariis monasterii*), gdje stoji: *Monasterium autem, si possit fieri, ita debet constitui ut omnia necessaria, id est aqua, molendinum, hortum vel artes diversas intra monasterium exerceantur, ut non sit necessitas monachis vagandi foris, quia omnino non expedit animabus eorum* („Samostan treba po mogućnosti sagraditi tako da se sve potrebno, to jest da voda, mlin, vrt i razne radionice budu unutar samostana, kako monasi ne bi morali hodati okolo, jer im to duši nimalo ne koristi”).⁷⁸

Rogovska opatija nije bila jedina benediktinska zajednica koja je posjedovala mlinove. Dapače, mlinovi u vlasništvu benediktinskih samostana bilježe se na brojnim drugim mjestima poput Velikoga jezera na otoku Mljetu, na otoku Ižu, u Ninu, Solinu, Selu (Sumpetar), na području Višnjice kod Dubrovnika, na Gracu (Bogdašići, Boka kotorska) i drugdje.⁷⁹

⁷⁷ James G. Clark, *The Benedictines in the Middle Ages* (Woodbridge: The Boydell Press, 2011), 136, 142-143, 159. Usp. i katalog izložbe „*Con le nostre mani, ma con la Tua forza: le opere nella tradizione monastica benedettina* (Rimini, Italija, 2006.) u hrvatskom prijevodu i dopuni: *Benediktinci i stvaranje europske kulture: „Našim rukama, ali Tvojom snagom*”, koju su priredili monasi samostana Cascinazza, Fondazione per la Sussidiarietà (Split: Verbum, 2008, ²2010). U II. odsjeku pod naslovom „Samostan – početak nove civilizacije” (str. 7-21) zorno je prikazano kakvu je sve ulogu benediktinski samostan imao tijekom povijesti: od kulture preko rada do širenja zajedništva. U poglavlju o radu (str. 14-18) navode se: obrađivanje polja i uzgoj stoke, pčelarstvo, obrtništvo i industrija, reguliranje voda, mlinovi i navodnjavanje livada, isušivanje zemljišta (na primjeru nizozemske brane) te na kraju trgovina kroz prizmu sajмова i tržnica. Posebno je pak prikazano poslanje širenja zajedništva: *populus abbatiae* – od samostana prema gradu.

⁷⁸ *Pravilo sv. Benedikta*, prir. ćokovski monasi (Ćokovac: Benediktinska udruga Nard, ²2008), 66. poglavlje – Samostanski vratari, 142. Usp. i: Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, 21.

⁷⁹ Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, 21, 45, 116, 321, 338, 444, 462, 497.

Ovdje svakako treba upozoriti na borbu za jurisdikciju između izopćenoga opata i Skradinske biskupije u kontekstu mogućega izvlašćenja iz jurisdikcijske nadležnosti biskupije. U spisima parnice vođene od 12. kolovoza 1308. do 6. veljače 1309. između skradinskoga biskupa Damjana i rogovskoga opata Ivana II. stoji da je završila ekskomunikacijom rogovskoga opata. Kazna je bila izrečena u nazočnosti bana Pavla I. Bribirskog i njegova sina Jurja II., šibenskoga biskupa Martina i drugih te proglašena 27. prosinca 1308.

Padom Skradina i širega skradinskog područja pod Osmanlije Rogovska je opatija ostala bez svojih posjeda i prava.⁸⁰ Iako se Skradin, promatrajući ga iz perspektive udaljenoga Čokovca na otoku Pašmanu kao benediktinskoga sjedišta, može činiti udaljenim, važno je istaknuti da su glavni kopneni samostanski posjedi Rogovske opatije, posebno prije pojave osmanskoturske opasnosti i njihovih osvajanja, bili usko povezani s tom opatijom i njezinim приходima. Ti su posjedi činili jezgru ekonomske snage ove iznimno važne kraljevske opatije.⁸¹

---

⁸⁰ Ostojić, „Turska najezda i benediktinski spomenici”, 144.

⁸¹ Usp. Raukar, „Ekonomski odnosi na posjedima Rogovskog samostana”, 215-264.

Neobjavljeni izvori

Hrvatska – Državni arhiv u Zadru – Benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana na Pašmanu (HR-DAZD-337).

Objavljeni izvori i literatura

Ančić, Mladen. „Od vladarske *curtis* do gradskoga kotara. Bijaći i crkva Sv. Mar-te od početka 9. do početka 13. stoljeća”. *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1999), br. 26: 189-236.

Antoljak, Stjepan. *Hrvati u prošlosti. Izabrani radovi*. Izabrao i uredio Stijepo Obad. Split: Književni krug, 1992.

Anzulović, Ivna. „Srednjovjekovna sela vranskoga distrikta (od 1409. g. do dola-ska Osmanlija)”. U: *Braća Vranjani i vransko područje tijekom povijesti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa „Braća Vranjani i vransko područje tijekom povije-sti” održanog u Biogradu 25. travnja 2014.*, uredio Božo Došen, 107-177. Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Općina Pakoštane, 2017.

Babić, Ivan. *Skradin i njegovo područje u prošlosti*. Skradin: Mjesna zajednica Skradin, 1986.

Barada, Miho. „Lapčani”. *Rad JAZU* 300 (1954): 473-535.

Barbarić, Josip. „Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi”. U: *Sedam stoljeća Šibenske biskupije (zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska bisku-pija od 1298. do 1998., Šibenik, 22. do 26. rujna 1998.)*, uredio Vilijam Lakić, 185-207. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić”, 2001.

Basić, Ivan. „Ecclesia Scardonitana – stanje i problemi istraživanja skardonske ranokršćanske crkve / Ecclesia Scardonitana. Stato della ricerca e problemi aperti della chiesa paleocristiana di Scardona”. U: *Studia Varvarina*, volume 1, uredila Bruna Kuntić-Makvić, 43-89. Zagreb; Motovun: International Research Center for Late Antiquity and the Middle Ages, University of Zagreb, 2009.

Basić, Ivan. „Scardonitana palaeochristiana. Nova razmatranja temeljem poda-taka iz spisa *Historia Salonitana Maior*”. U: *Zbornik Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština 1. Zbornik radova sa Znanstvenog skupa „Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština” u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Stjepana Gunjače, Split, 3. – 6. 2009.*, glavni urednik Tomislav Šeparović, izvršna urednica Nikolina Uroda, 167-192. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2010.

Benediktinci i stvaranje europske kulture: „Našim rukama, ali Tvojom snagom”. Priredili monasi samostana Cascinazza, Fondazione per la Sussidiarieta. Split: Verbum, 2008, ²2010.

Birin, Ante. „Uvodna studija”. U: *Statut grada Skradina = Statuta civitatis Scardonae*. Uvodnu studiju napisao, Statut s latinskoga preveo i za tisak priredio Ante Birin, 5-184. Zagreb; Skradin: Matica hrvatska Skradin, 2002.

Birin, Ante. „Knez Nelipac i hrvatski velikaški rod Nelipčića”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2006.

Birin, Ante. „Skradin – biser na Krki”. *Hrvatska revija /obnovljeni tečaj/ VII* (2007), br. 4: 86-93.

Božulić, Gorka. *Biogradsko područje na katastarskim mapama XVIII. i XIX. stoljeća*. Biograd na Moru: Zavičajni muzej Biograd na Moru, 2007 [katalog izložbe].

Buzov, Snježana. „Kad su gospođe Sejdija i Fatima imale mlinove na Krki. O (preko)graničnoj ekonomiji u Skradinskoj nahiji”. *Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke II* (2009), br. 2: 27-47.

Clark, James G. *The Benedictines in the Middle Ages*. Woodbridge: The Boydell Press, 2011.

Commissiones et relationes Venetae, tomus II (1525-1553). Collegit et digessit Simeon Ljubić. Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum Meridionalium, 1877.

Constantine Porphyrogenitus. *De administrando Imperio* = Constantinus Porphyrogenitus. *De administrando Imperio*. Greek text edited by Gyula Moravcsik, English translation by R. J. H. Jenkins (new, revised edition). Washington: Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies; Trustees for Harvard University, ³2006.

Čoralić, Lovorka. „Skradin i Mleci (državno-političke veze i prisutnost Skradinjana u Mlecima i Padovi)”. U: *Zbornik o Pavlu Posiloviću (zbornik radova sa znanstvenog skupa Pavao Posilović i šibensko-skradinski kraj u njegovo doba, Skradin-Visovac, 27. – 28. listopada 2000.)*, uredio Vilijam Lakić, 119-145. Šibenik; Zagreb: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić”; Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2001.

Čvrljak, Krešimir. *Znameniti putnici u Skradinu i na Krki. Povijest Skradina i Krke kroz opažanja i opise znamenitih posjetitelja*. Zagreb; Skradin: Poglavarstvo grada Skradina; Hrvatska matica iseljenika; Hrvatski informativni centar, 1995.

Čvrljak, Krešimir. *Duh, um i zov Dalmacije*. Šibenik; Skradin: Ogranak Matice hrvatske u Šibeniku; Ogranak Matice hrvatske u Skradinu, 1996.

Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije = Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, svezak I: *Listine godina 743. – 1100*. Uredio Marko Kostrenčić, sakupili i obradili Jakov Stipišić i Miljen Šamšalović. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1967.

Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije = Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, svezak II: Listine XII. vijeka, 1101. – 1200. Sabrao i uredio Tadija Smičiklas. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1904.

Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije = Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, svezak III: Listine godina 1201. – 1235. Sabrao i uredio Tadija Smičiklas, indeks složio Ferdo Šišić. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1905.

Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije = Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, svezak VIII: Listine godina 1301. – 1320. Sabrao i uredio Tadija Smičiklas, indeks složio Emilij Laszowski. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1910.

Farlati, Daniele. *Illyrici sacri tomus quartus: Ecclesiae suffraganeae metropolis Spalatensis.* Venetiis: Apud Sebastianum Coleti, MDCCLXIX.

Franzen, August. *Pregled povijesti Crkve.* Preveo s njemačkog Josip Ritig. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1996.

Galović, Tomislav. „Libellus Policorion – Rogovski kartular (diplomatičko-povijesna analiza)”, svezak I-II. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2010 [svezak I: rasprava; svezak II: faksimil i kritičko izdanje izvornika].

Galović, Tomislav. „Arhiv Rogovske opatije”. *Arhivski vjesnik* 55 (2012): 103-116.

Galović, Tomislav. „Benediktinci i benediktinke u Biogradu u ranom srednjem vijeku”. U: *Glagoljica i glagoljaštvo u biogradskom kraju. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa Glagoljica na biogradskom području održanoga 17. studenoga 2012. u Biogradu*, uredio Vjekoslav Čosić, 95-116. Biograd; Zadar: Grad Biograd; Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Sveučilište u Zadru, 2014.

Galović, Tomislav, prir. *Libellus Policorion – Rogovski kartular*, svezak I: *Kodikološki opis, paleografska analiza, faksimil.* Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2018.

Galović, Tomislav. „Croatia Benedictina: Hrvatsko Kraljevstvo, Petar Krešimir IV. i Ordo sancti Benedicti”. U: *Abbatissa ingenuitate precipua. Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija „950. obljetnica Samostana benediktinki Sv. Marije u Zadru (1066. – 2016.)”*, uredili Pavuša Vežić i Ivan Josipović, 53-74. Zadar: Sveučilište u Zadru; Samostan benediktinki Sv. Marije u Zadru, 2020.

Galović, Tomislav. „Tinjski benediktinski posjedi u srednjem vijeku”. U: *Polački kraj u prošlosti i sadašnjosti. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa „Polački kraj u prošlosti i sadašnjosti” održanoga u Ražnjevića dvorima u Polači 7. svibnja 2016.*, uredio Božo Došen, 151-165. Polača; Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Ilirija d.d. Biograd, 2020.

Galović, Tomislav. „Srednjovjekovna latinička i glagoljička epigrafija Rogovske opatije. Komparativni pristup”. U: *Fenomen glagoljice. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Fenomen glagoljice održanoga u Biogradu i Zadru, 12. i 13. svibnja 2017.*, uredili Božo Došen i Josip Lisac, 87-116. Biograd; Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Grad Biograd na Moru, 2022.

Gušić, Branimir. „Starohrvatsko naseljenje Ravnih Kotara”. *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 18 [= *Povijest Vrane/* (1971): 137-192.

Jakšić, Nikola. *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

Jakšić, Nikola. „Vladarska zadužbina Sv. Bartula u srednjovjekovnom selu Tršci”. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 42 (2000): 17-64.

Jelić, Luka. „Povjesno-topografske crtice o biogradskom primorju”. *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva* 3/1898 (1899): 33-126.

Juric, Ante. *Gradovi, utvrde i sakralni spomenici uz Krku i Čikolu*. Skradin: Matrica hrvatska Skradin, 2004.

Kapitanović, Vicko. „Skradinski biskupi i građevine u porječju Krke u 18. stoljeću prema arhivskim spisima”. *Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke* I (2008), br. 1: 33-52.

Klaić, Nada. „Kako se Skradin oslobodio od podložništva Bribiraca”. U: *Fiskovićev zbornik II. Zbornik radova posvećen sedamdesetogodišnjici života Cvita Fiskovića*, uredio Davor Domančić, 30-40. Split: Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture; Književni krug Split, 1980.

Kovačić, Slavko. „Crkva na skradinsko-kninskom području u XVII. stoljeću prema izvještajima skradinskih biskupa Svetoj Stolici”. *Croatia Christiana periodica* I (1977), br. 1: 24-33.

Lovrenović, Dubravko. „Kako je bosanski vojvoda Sandalj Hranić došao u posjed Ostrovice i Skradina”. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 19 (1986): 231-236.

Ljubić, Šime, prir. „Libellus Policorion, qui Tipicus vocatur”. *Starine JAZU* XXIII (1890): 154-243.

Margetić, Lujo; Apostolova Maršavelski, Magdalena. *Hrvatsko srednjovjekovno pravo. Vrela s komentarom*. Zagreb: Narodne novine, ²1999.

Matijević Sokol, Mirjana. *Toma Arhiđakon i njegovo djelo. Rano doba hrvatske povijesti*. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2002.

Mažuranić, Vladimir. *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, I. dio: A-O. Zagreb: Informator, 1975 [pretisak izdanja JAZU 1908. – 1922.].

Migotti, Branka. „Ranokršćanska biskupija Scardona (Skradin)”. *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* IX (1992), br. 1: 101-112.

Ostojić, Ivan. „Turska najezda i benediktinski spomenici u našim stranama”. *Pri-lozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 13 (1961): 133-146.

Ostojić, Ivan. *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, svezak II: *Benediktinci u Dalmaciji = Benedictini in Croatia et regionibus finitimis*, Volume II: *Benedictini in Dalmatia*. Split: Benediktinski priorat – Tkon kod Zadra, 1964.

Pechuška, František. „Benediktinské opatství rogovské v Dalmácii. Kulturně historický obraz”. *Časopis katolického duchovenstva* LXXX [CV] (1940), br. 1: 14-54.

Pederin, Ivan. *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409. – 1797.)*. Dubrovnik: Časopis „Dubrovnik”, 1990.

Pedišić, Ivan. *Rimska Skardona*. Skradin: Matica hrvatska Skradin, 2001.

Peričić, Šime. „Stare mlinice zadarskog kraja”. *Radovi Zavoda za povijesne zna-nosti HAZU u Zadru* 39 (1997): 141-165.

Pravilo sv. Benedikta. Priredili čokovski monasi. Čokovac: Benediktinska udruga Nard, ²2008.

Raukar, Tomislav. „Ekonomski odnosi na posjedima Rogovskog samostana u XV. i XVI. stoljeću”. *Historijski zbornik* 23-24/1970-1971 (1972): 215-264.

Raukar, Tomislav. *Zadar u XV stoljeću. Ekonomski razvoj i društveni odnosi*. Za-greb: Sveučilište u Zagrebu, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku po-vijest / Institut za hrvatsku povijest, 1977.

Skok, Petar. „Postanak hrvatskog Zadra”. *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 1 (1954): 37-68.

Smiljanić, Franjo. „Teritorij i granice Sidraške županije u srednjem vijeku”. U: *Biograd i njegova okolica u prošlosti (Biogradski zbornik 1. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Biogradu od 11. do 13. studenoga 1988. godine)*, uredio Šime Batović, 319-333. Zadar: Zavod za povijesne znanosti Filozofskoga fakulteta u Zadru; SIZ kulture Općine Biograd, 1990.

Smiljanić, Franjo. „Neka zapažanja o teritoriju i organizaciji Bribirske županije u srednjem vijeku”. *Povijesni prilozi* 22 (2003), br. 25: 7-35.

Smiljanić, Franjo. „Prilog poznavanju prostorne organizacije skradinskoga ko-munalnog teritorija u 13. stoljeću”. U: *Zbornik Stjepan Gunjača i hrvatska sred-njovjekovna povijesno-arheološka baština 1. Zbornik radova sa Znanstvenog sku-pa „Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština” u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Stjepana Gunjače*, Split, 3. – 6. 2009., glavni urednik Tomislav Šeparović, izvršna urednica Nikolina Uroda, 351-360. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2010.

Soldo, Josip Ante. „Skradin pod Venecijom”. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 33 (1991): 131-183 + 1 tab.

Statut grada Skradina = Statuta civitatis Scardonae. Uvodnu studiju napisao, Statut s latinskoga preveo i za tisak priredio Ante Birin. Zagreb; Skradin: Matica hrvatska Skradin, 2002.

Strika, Zvezdan. „Samostan sv. Ivana Evanđelista u Biogradu od utemeljenja do 1125. godine: povodom 950. godišnjice njegova prvog spomena”. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 52 (2010): 149-172.

Šprljan, Ivo. *Skradin. Arhitektonski elementi i detalji*. Zagreb: Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1997.

Urlić Ivanović, Grgur. „Starinarske topografičke sitnice u okolici Biograda”. *Nada* I (1883), br. 20: 273-274.

Zaninović, Joško; **Gaurina**, Davor. „Vodenice (mlinovi) na Roškom slapu – povijesni pregled”. U: *Simpozij Rijeka Krka i Nacionalni park „Krka”* (Šibenik, 5. – 8. listopada 2005.): prirodna i kulturna baština, zaštita i održivi razvitak. Zbornik radova, uredio Drago Marguš, 319-330. Šibenik: Javna ustanova „Nacionalni park Krka”, 2007.

Tomislav Galović*

Estates of Rogovo Abbey in the Skradin Area

Summary

The Benedictine royal monastery (*monasterium regale*) of St. John the Evangelist (*sancti Iohannis Apostoli et Evangeliste*) in Biograd na Moru was founded in the year 1060. After the Venetian destruction of Biograd in 1125 and the relocation of its monks to the nearby island of Pašman, the monastery was renamed after Sts. Cosmas and Damian (*monasterii sanctorum Cosme et Damiani de Monte*). Due to its largest estate, Rogovo, it was called “rogovski,” encompassing both its historical episodes, the Biograd and Pašman periods. Through the investigation of the topographical and toponymic issues and the ownership relationships of Rogovo Abbey, two main groups of monastery estates were identified: those on the mainland and those on the island part. This work presents the estates that Rogovo Abbey had in the Skradin area (including one mill) and within the jurisdiction of the medieval Skradin Bishopric, for example, in Jošani and Bubnjani. The connections between Skradin and its associated area on one side and Rogovo Abbey on the other date back to the 12th century. In the privilege of Pope Innocent VI in 1358, which takes the monastery of Sts. Cosmas and Damian under the protection of St. Peter and confirms its privileges and all its possessions, two mills are mentioned, one of which is located in Skradin (*unum molendinum in Scardona*). The same mill is mentioned in the bulls of Pope Lucius III in 1183 and 1188 and in the privilege of Clement III. Skradin’s property fits perfectly into the organization of Benedictine monasteries in Western Europe, which regularly had mills in their possession and activities, whether operated manually, by wind, or by water, for milling grain or processing olives. The need for a mill is even stipulated in the Rule of St. Benedict (*Regula sancti Benedicti*), Chapter 66.

Preserved historical testimonies about the connections and relationships between the Skradin church hierarchy and Rogovo Abbey are not numerous, but what we have sheds interesting light on the subject. In the records of the lawsuit between Skradin Bishop Damian (1303–1309) and Rogovo Abbot Ivan II (1306–1320 /?/) from August 12, 1308, to February 6, 1309, over debts, non-payment of church fees, episcopal tithes, and disrespect for the bishop, it is evident that the excommunication of Rogovo Abbot Ivan II had a significant impact. This severe penalty against Rogovo Abbot Ivan II was proclaimed on December 27, 1308, in the presence of Ban Pavle I Bribirski and his son Juraj II, Bishop Martin of Šibenik, and others. With the fall of Skradin and the broader Skradin area to the Ottomans, Rogovo Abbey lost its estates and rights.

Keywords: Rogovo Abbey (St. John the Evangelist Monastery in Biograd, Monastery of Sts. Cosmas and Damian on Mount Čokovac near Tkon on the island of Pašman), Benedictines, Skradin, Skradin area, Skradin Bishopric, Middle Ages

---

* Tomislav Galović, Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb, Croatia, E-mail: tgalovic@ffzg.hr